

reprodukcija pripovijetke čak i priznala kao svojevrsan umjetnički proizvod konkretnog pripovjedača, i u tom se slučaju umjetničkim djelom može smatrati samo živo pripovijedanje, a nikako ne folklorni zapis« (str. 54).

U tom završnom poglavlju daju se tumačenja fascinantno obilnih kartografskih, tabelarnih, statističkih i ostalih priloga knjizi kao pomoć za njihovu prilično kompliciranu upotrebu. Prilozi su razvrstani dijelom prije a dijelom poslije tekstova priča, što donekle smeta preglednosti knjige. Nabrojiti ćemo ih: *Signature tekstova, Opća karta srednje Azije, Teritorij zapisâ tekstova, Shema istraženosti teritorija, Indeks mjesta zapisâ tekstova, Opći kronosociogram zapisâ tekstova, Popis objavljenih tekstova, Popis zapisi-vača objavljenih tekstova, Popis pripovjedača objavljenih tekstova, Kronosociogrami (pojedinih tipova), Kodifikator stilistike, Indeks stilističkih motiva*. Bez čitateljeva uvida u samu knjigu teško je u ovom prikazu predočiti onaj golemi rad uložen u sve te priloge, koji svojim većim dijelom nisu bili uobičajeni a djelomice ni poznati u dosadašnjim srodnim izdanjima. U koliko će mjeri oni biti korisni za znanost, pokazat će buduća upotreba knjige.

Maja Bošković-Stulli

Interetnické vzťahy vo folklóre karpatskej oblasti, Na vydanie pripravila Viera Gašpariková, VEDA, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, Bratislava 1980, 352 str.

Kao što u uvodu kaže urednica Viera Gašpariková, tri su osnovne komponente što se poput crvene niti provlače kroz sve studije ovog zbornika: međuetnički odnosi — Karpati — folklor. Pritom napose valja istaći da je veliki prostor Karpata, sjecište brojnih etničkih skupina, prvi put u ovom zborniku promatran samo s folklorističkog aspekta.

Međutim, knjiga pred nama istovremeno je i mnogo više od suhog dokumentiranja ili prezentiranja šarolike građe; ona ujedno pokazuje i današnje teorijske trendove u folkloristici istočnoevropskih zemalja.

Najrazličitiji interesi brojnih autora na kraju ipak daju cjelovitu sliku koja proizlazi i iz povijesnih istraživanja i iz registriranja današnjeg stanja. Brojne političke ili kulturne veze iz prošlosti između dvaju susjednih naroda neminovno su se odrazile i u folklornoj građi koju možemo skupiti još danas. Osim toga evidentni su utjecaji susjednih — uvjetno nazvanih — nekarpatskih naroda, pa se pronalaze brojne korespondencije s mađarskim, čak njemačkim, a nešto manje hrvatskim i slovenskim folklorom. Karel Horálek (*Bajke orijentalnog podrijetla u karpatskom području*) pretpostavlja da su orijentalni motivi u pričama naroda karpatskog područja preuzeti izravno iz susjednih mađarskih priča, a tamo su integrirani u onaj dio pripovjedačkog repertoara što su ga Mađari donijeli u Evropu iz svoje azijske pradomovine. Slični se primjeri nalaze i u priložima Vere K. Sokolove (*Karpatsko-ukrajinske predaje o razbojnicima*) i Viera Gašparikove (*Kontakti i diskontakti u usmenoj prozi — pokazani na primjeru slovačkih priča o razbojnicima*). Viera Gašpariková navodi primjere kako su slovačke priče o razbojnicima odigrale važnu ulogu u oblikovanju tih istih priča susjednih naroda i obratno — priče o razbojnicima susjednih naroda najizraavnije su djelovale na slovačke priče. Vera K. Sokolova spominje sličnost između ukrajinskih predaja o razbojnicima i sličnih predaja ostalih karpatskih naroda kao i podatak da su posvuda poznati junaci Olexa Dovbuš i Janošik.

Urednica je dvadeset studija u knjizi razvrstala tematski: studije općeg karaktera, prilozi o usmenoj prozi, zatim o baladama i lirskim pjesmama (o njihovoj književnoj ali i glazbenoj komponenti), prilozi

o pastirskoj kulturi, o pastirskim instrumentima i na kraju prilozima o koledanju i maskama.

Kiril V. Čistov (*Varijabilnost kao problem teorije folklora*) govori u svom prilogu o varijabilnosti folklornih tekstova kao o jednoj od osnovnih odrednica folklora. Pritom postoje pravila u izvođenju tekstova, koja zavise od žanra usmene književnosti i međusobno su vrlo različita. Tako se neki elementi mogu prenositi doslovno (formulni oblici, poslovice ili čitave strofe) ili se prenosi samo vrlo slobodna kompozicijska shema ili sadržaj (značajno za prozu). Između ta dva ekstrema nalazi se širok spektar načina pamćenja i reproduciranja. Autor u studiji promatra različite grupe stabilizatora teksta kao i mehanizam variranja u najvažnijim dijelovima komunikacijskog sustava, što jamčji funkcioniranje usmene književnosti.

Viera Gašpariková (*Kontakti i diskontakti u usmenoj prozi — pokazani na primjeru slovačkih priča o razbojnicima*) iznosi na primjerima slovačkih priča o razbojnicima probleme kontakta i diskontakta u usmenoj prozi. Između dviju etničkih (ili nekih drugih) grupa može doći do izravnog kontakta (zbog zajedničkog života, političkih ili trgovačkih veza), pa se i motivi, odnosno čitave priče mogu prenositi iz jedne tradicije u drugu. Tada govorimo o kontaktu. Međutim, do podudarnosti može doći i između međusobno vrlo udaljenih grupa, gdje nikako nije moglo doći do izravnih veza (sličnosti u pričama na Balkanu, u Sibiru i na Kavkazu), pa tada govorimo o tipološkim analogijama ili sličnostima, odnosno o tzv. oblicima nekontakta. Pritom i diskontakt (ako je došlo do prekida u kontinuitetu komuniciranja između dviju grupa) pripada u okvire nekontakta. Taj proces kontakt — diskontakt — rekontakt (ponovljene veze), možemo promatrati i u povijesnoj (vertikalnoj) i u suvremenoj (horizontalnoj) razini. Autorica smatra da se kontakt i diskontakt,

te eventualno obnovljene veze ili rekontakt provlače kroz cjelokupni povijesni razvoj folklora. Svoje teze ilustrira na primjerima slovačkih priča o razbojnicima, pri čemu unosi i brojne nijanse u svoju shemu: latentni kontakt, vjerojatni diskontakt, intenzivnost ili ekstenzivnost kontakta i sl.

Napose ističemo i dva članka o dvojezičnim kazivačima priča, o njihovu značenju za dalje prenošenje priča i njihovu stilističku interpretaciju (József Faragó: *Dvojezični pripovjedači priča u istočnoj Evropi*; Agnes Kovács: *Bilingvizam u stilističkoj funkciji*). J. Faragó je utvrdio da postoje pripovjedači koji gotovo jednako dobro pričaju priče na oba jezika, materinjskom i jezikom kraju u kojemu žive, bez obzira na kojem su ih jeziku prvi put čuli; razlike između tih dviju interpretacija najčešće su zanemarljive. Međutim, interesantna je grupa koju autor naziva »miješane priče«. Radi se naime o onim slučajevima kada kazivač prevodi dio teksta dok neka specifična mjesta ostavlja na onom drugom jeziku. Takva parcijalna rješenja mogu biti loša i priča može biti nerazumljiva, naročito u slučajevima kada kazivač ne poznaje dobro jezik na koji prevodi priču. Međutim, kazivač može pojedina neprevedena mjesta u priči iskoristiti za isticanje njihove stilističke vrijednosti: upotreba drugog jezika bolje određuje likove koji pripadaju drugom narodu, njihov govor djeluje življe, pridonosi individualizaciji i karakterizaciji, a priča postaje realističnijom.

A. Kovács navodi devet stilističkih postupaka kada kazivač miješanjem dvaju jezika postiže bolji, nijansiraniji izraz priče, kada čuva autentičnost događaja, lokalni kolorit ili postiže komične efekte.

U dvama prilogima o baladama (Marta Šrámková — Oldřich Sirovátka: *Moravske i šleske narodne balade o razbojnicima*; Orest Zilynskyj: *Interetnički odnosi u narodnim baladama zapadnih Karpat*) govori se uglavnom o rasprost-

ranjenosti pojedinih tipova balada u različitim karpatskih naroda, a Orest Zilynskyj piše i o širim kontaktima i sličnostima balada tog područja sa susjednima hrvatskim, slovenskim, mađarskim, njemačkim.

Tri su priloga o pjesmama i načinu njihova izvođenja: Soňa Burlasová: *Višeglasno pjevanje u području Horehrona*; Alica Elscheková: *Vremenska asimetrija u slovačkim narodnim pjesmama*; Juliana Kováčová: *Livadne ženske pjesme*. Uz tekstove pjesama autori navode i notne primjere. U dva se priloga govori o pastirskoj kulturi u okvirima etnologije i etnomuzikologije (Albrecht Schneider: *Pastirske kulture kao istraživački problem etnologije i etnomuzikologije*; Oskár Elschek: *Repertoarna i glazbenostilistička razlika među pastirskim flautama bez rupica za sviranje u Evropi*).

Andrej Sulitka prati koledanja na slovačko-poljskom graničnom području Spiš u okviru ciklusa godišnjih običaja, pri čemu izdvaja dvije razine pojava: lokalne i regionalno izolirane, te pojave u kojima se vide šire kulturne i međuetničke veze. O maskama piše *Zoltán Ujváry*.

Brojnost, raznolikost i ozbiljnost priloga, najrazličitija teorijska i metodološka pitanja koja su se nametnula i na koje se pokušalo odgovoriti dostatan su pokazatelj da se radi o vrlo vrijednom zborniku.

Ljiljana Marks

Tradicionnyj fol'klor Novgorodskoj oblasti, Izdanje podgotovili V. I. Zekulina, V. V. Korguzalov, M. A. Lobanov, V. V. Mitrofanova, Izd. »Nauka«, Leningradskoe otdelenie, Leningrad 1979, 351 str.

U zborniku *Tradicijski folklor Novgorodske oblasti* tiskano je 500 lirskih narodnih pjesama.

U predgovoru su dani potrebni podaci o intenzitetu zapisivanja i životu folklora Novgorodske oblasti. Navedeni su i podaci o načinu i vremenu skupljanja i objavljiva-

nja tekstova, a govori se i o vrstama, formama, osobitostima govora, glazbenim odlikama i ostalom.

Glavna je zadaća bila da se saberu i objave vrste tradicijskog folklora koje se još mogu čuti u selima te oblasti. Sakupljene građe je mnogo, pa je u ovoj knjizi objavljen samo izbor pjesama (u komentarima autori upućuju na varijante i daju pregled rasprostranjenosti svake pjesme). U drugoj knjizi sastavljači će objaviti ostale tekstove: poskočice («častuške»), priče, zagonetke i poslovice.

Pjesme su razvrstane u deset grupa: 1. pjesme apsurdnih sadržaja, balade, pjesme baladičnog karaktera i romance (29), 2. lirske pjesme (28), 3. vojničke pjesme (12), 4. pjesme uz rad (1), 5. pjesme uz igru, u kolu, uz ples i popijevke (164), 6. šaljive pjesme i parodije (17), 7. uspavanke i tapšalice (29), 8. pjesme uz kalendarske praznike i obrede (18), 9. svadbene pjesme (148) i 10. svadbene tužbalice (54). Dakle, najrasprostranije su i najbolje sačuvane pjesme uz igru i svadbu, koje su podijeljene i u podgrupe, npr. uz prošnju; uz oproštaj djevojke i mladića od djevojačkog, odnosno momačkog života; na dan svadbe; poslije vjenčanja itd. Autori tvrde da je narodno stvaralaštvo ove oblasti složeno i u književnom, i u pjevnom, i u muzičkom pogledu, i da se i na ovom, kao i na drugim terenima, isprepleću stare tradicijske i novonastale pjesme. Ističu i to da život pjesama Novgorodske oblasti nije svugdje isti. Ispitivanja su pokazala da su najbogatiji sjevni krajevi i sela koja graniče s Pskovskom oblašću i da tu još ima dosta ljudi koji pamte starinske pjesme, obrede i običaje. Tu dakle, tradicijski folklor živi punim životom. Ipak i u ostalim selima ima ostataka tradicijskog folklora, dapače, nijedan praznik ne prođe bez pjesme. Međutim, sačuvanost i život vrsta unogome se izmijenio. Npr. većina je kalendarskih obreda zaboravljena. Obredi su živjeli u doba kada su seljaci vjerovali da im